

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
TUZLANSKI KANTON
V L A D A**

**INFORMACIJA O UTICAJU EKONOMSKE KRIZE NA
TUZLANSKI KANTON SA PRIJEDLOGOM MJERA**

Tuzla, april 2009. god.

I - U V O D

U svjetskoj ekonomiji vidljive su promjene na globalnom i strukturalnom planu koje traže i od BiH da blagovremeno vrši promjene u strukturi i pravcima svog privrednog i ekonomskog razvoja.

Treba naglasiti da je privreda BiH, zbog neadekvatnog poslovnog ambijenta, bila u vrlo teškoj situaciji i prije nego što su se počele osjećati posljedice svjetske ekonomske krize. Stoga, postoji opasnost da će svjetska kriza multiplicirati probleme privrede i društva, i upravo zbog toga mjere za ublažavanje posljedica krize moraju biti sveobuhvatne i sinhronizovano vođene na cijelom prostoru Bosne i Hercegovine.

Recesija u BiH je u punom jeku, a prognoze su da će kriza trajati i narednih godina.

Posljedice globalne ekonomske krize duboko djeluju na privredu BiH i FBiH i izražene su kroz smanjenje obima ugovorenih isporuka i zastoj u novom ugovaranju, naročito sa INO partnerima. Negativni uticaji u sve većem intenzitetu mogli bi se nastaviti i u narednoj godini. U cilju ublažavanja posljedica negativnih uticaja i osiguranja daljeg rasta nivoa privrednih aktivnosti, povećanja investicija, zapošljavanja i unapređenja socijalne sigurnosti, socijalni partneri u Ekonomsko-socijalnom vijeću za teritorij Federacije BiH su 22.12.2008. godine prihvatili i potpisali:

- **Program mjera za ublažavanje posljedica globalne ekonomske krize i unapređenje poslovnog ambijenta i**
- **Socijalni sporazum za period 2009 -2010. godina.**

U navedenim dokumentima „u interesu jačanja kapaciteta institucija i jasnog definisanja aktivnosti kao odgovor za ublažavanje negativnih uticaja ekonomske krize, Ekonomsko - socijalno vijeće za teritoriju Federacije BiH traži uspostavljanje potpune efikasnosti institucija svih nivoa zakonodavne i izvršne vlasti u Bosni i Hercegovini i Federaciji BiH, sa preciziranim ciljevima, mjerama i sektorskim aktivnostima koje se operativno prate svaka tri mjeseca.“

Posljedice svjetske finansijske krize u našoj zemlji nije moguće rješavati zastojima i ograničenjima privrednog razvoja i potrošnje. Naprotiv, jedino pravo rješenje nalazi se u usvajanju i realizaciji razvojnog koncepta kada kriza može biti izazov i šansa za prevazilaženje problema koji godinama kočje ekonomski napredak zemlje.

Svi nivoi vlasti, federalne, kantonalne i općinske će prema ustavnim nadležnostima ponuditi niz mjera za dinamiziranje privrednog razvoja, a najnovija svjetska finansijska kriza opominje, da se nadležni organi i institucije u zemlji moraju sa većom pažnjom i odgovornošću odnositi prema prijedlozima poslovnih sektora.

Mora se imati na umu da su problemi sa kojima se sada suočavamo u najvećoj mjeri izazavani svjetskom ekonomskom krizom ali i nerealnom emisijom prava po različitim osnovama. Svako rješavanje krize morat će neizostavno ići i u pravcu suočavanja sa ovim problemom i njegovog svodenja u realne okvire.

II - EKONOMSKO–SOCIJALNI INDIKATORI U BIH I FBIH U 2008. I PRVOM KVARTALU 2009. GODINE

Karakteristični indikatori ekonomsko–socijalnih kretanja u 2008. i na početku 2009. godine pokazuju da su uslovi života i rada u Bosni i Hercegovini dosta teški, te da su u četvrtom kvartalu 2008. godine još više pogoršani zbog globalne recesije. Ovakvo stanje zahtijeva donošenje ozbiljnih antirecesionih mjera i jedinstvo u njihovom provođenju.

1. Analiza kretanja najznačajnijih indikatora ekonomsko-finansijskog stanja BiH i FBiH

1.1. Bruto domaći proizvod (GDP)

- u mil. KM

	2006.	Indeks $\frac{2006}{2005}$	2007.	Indeks $\frac{2007}{2006}$	Procjena 2008.	Indeks $\frac{2008}{2007}$
Federacija BiH	12.146	112,1	13.743	113,1	15.080	109,8
Republika Srpska	6.499	115,7	7.357	113,2	8.250	112,1
Distrikt Brčko	476	99,2	547	114,9	590	107,9
UKUPNO	19.121	113,0	21.647	113,2	23.920	110,5

Finansijska struktura, prema statističkim podacima ukazuje, da je svega trećina BDP-a iz novostvorene vrijednosti proizvodnih djelatnosti u zemlji, a čak dvije trećine iz usluga i javnog sektora, od čega oko 11 milijardi KM godišnje čine javni prihodi na ime poreza, carina, akciza i doprinosa. Industrijska proizvodnja u odnosu na ukupno ostvareni prihod FBIH učtvuje sa 31,4%.

1.2. GDP po stanovniku

- u KM

	2006.	Indeks $\frac{2006}{2005}$	2007.	Indeks $\frac{2007}{2006}$	Procjena 2008.	Indeks $\frac{2008}{2007}$
Federacija BiH	5.224	112,1	5.902	113,0	6.480	109,8
Republika Srpska	4.501	115,7	5.110	113,5	5.730	112,1
Distrikt Brčko	6.525	100,6	7.436	114,0	7.865	105,8
UKUPNO	4.976	113,0	5.634	113,2	6.225	110,5

1.3. Indeks industrijske proizvodnje

	2006.	2007.	2008.
Federacija BiH	110,4	108,6	107,9
Republika Srpska	119,1	101,4	116,8
Distrikt Brčko	92,1	109,8	115,9
UKUPNO BIH	107,2	106,6	113,5

1.4. Investicije

- u mil. KM

	2006.	2007.	Indeks $\frac{2007}{2006}$	Ocjena 2008.	Indeks $\frac{2008}{2007}$
Federacija BiH	2.280	3.583	157,1	3.468	96,8
Republika Srpska	2.470	2.780	115,5	4.119	148,2
Distrikt Brčko	70	121	172,9	155	128,1
UKUPNO	4.757	6.484	136,3	7.742	119,4

1.5. Zaposlenost

	2006.	2007.	2008.
Federacija BiH	389.601	413.474	430.745
Podaci PIO*	444.969	475.109	488.549
Republika Srpska	248.135	258.236	259.205
Distrikt Brčko	13.703	14.624	15.733
UKUPNO BIH	651.439	685.334	705.683

* Podaci iz evidencije Federalnog zavoda PIO/MIO o osiguranim uposlenicima

1.6. Nezaposlenost

Stanje 31.12.2008.god.

	2006.	2007.	2008.
Federacija BiH	362.368	367.570	338.643
Republika Srpska	144.106	134.207	128.440
Distrikt Brčko	18.365	13.873	16.168
UKUPNO BIH	524.839	515.650	483.251

1.7. Prosječna plaća

u KM

	2006.	2007.	2008.
Federacija BiH	603	662	751
Republika Srpska*	521	585	755
Distrikt Brčko	674	684	730
UKUPNO BIH	586	630	747

* Od februara 2008. godine, promijenjen je način obračuna prosječne mjesečne plaće u RS-u tako da u istu ulazi topli obrok. Prema podacima Zavoda za statistiku RS-a, u januaru 2008. godine prosječna mjesečna plaća iznosila je 584 KM, a u februaru iste godine 724 KM.

U jugoistočnoj Evropi naša je zemlja s najnižim BDP-om. Javna potrošnja u BiH najveća je u Evropi, kojoj kroz razne oblike poreza i doprinosa pripada preko 50% ukupno raspoloživih novčanih sredstava u zemlji. Taj teret za proizvodne radnike postao je neizdrživ i kao generator opće krize i siromašenja najširih slojeva stanovništva koji žive od vlastitog rada.

2. Analiza kretanja najznačajnijih indikatora ekonomsko-finansijskog stanja Tuzlanskog kantona u 2007. i 2008. godini

U 2007. godini ostvareni GDP pc, kao jedan od najčešće korištenih indikatora dostignutog nivoa ekonomske razvijenosti iznosi 4.179 KM, kako je prezentirano u narednoj tabeli.

2.1. GDP po općinama u Tuzlanskom kantonu

Općine	1990.	2002.	2006.	2007.
Banovići	6.778	2.851	5.327	6.948
Čelić	1.972	371	977	1.472
Doboj-Istok	1.750	890	2.488	2.451
Gračanica	3.088	1.244	2.323	2.811
Gradačac	3.701	1.440	3.006	2.250
Kalesija	857	719	1.390	2.250
Kladanj	2.577	1.377	2.854	2.997
Lukavac	3.565	1.740	3.253	4.303
Sapna	2.566	878	1.833	961
Srebrenik	1.566	1.032	1.958	2.621
Teočak	2.074	746	1.066	1.401
Tuzla	6.407	4.152	7.241	7.488
Živinice	2.765	1.453	2.479	3.205
Ukupno TK-a	3.683	2.120	3.970	4.179
Federacija BiH	4.117	3.425	4.860	5.644
Ukupno BiH	3.935	3.040	4.633	

2.2. Zaposlenost u Tuzlanskom kantonu po općinama 2002 - juni 2008.

Općine	2002.	2006.	2007.	Juni 2008.	Indeksi		
					2007/2002.	2007/2006.	2008/2007.
Banovići	5.929	5.168	5.376	5.616	90,7	104,0	104,5
Čelić	767	976	1.039	974	135,5	93,7	93,7
Doboj-Istok	866	1.197	1.432	1.416	165,4	98,9	98,9
Gračanica	6.261	7.140	8.300	8.373	132,5	116,2	100,9
Gradačac	3.786	4.707	5.770	6.018	152,4	112,6	104,3
Kalesija	1.586	2.077	2.627	2.915	165,6	126,5	110,9
Kladanj	1.914	1.788	2.197	2.363	114,8	122,9	107,5
Lukavac	8.552	7.902	8.161	8.635	95,4	103,3	105,8
Sapna	372	562	713	759	191,6	126,9	106,4
Srebrenik	3.833	3.711	4.526	4.952	118,1	109,4	109,4
Teočak	369	399	424	457	106,3	107,8	107,8
Tuzla	31.508	27.963	31.282	32.339	99,3	111,9	103,4
Živinice	7.113	7.643	8.375	9.123	109,6	109,6	108,9
Ukupno TK-a	72.856	71.293	80.222	83.940	110,1	112,5	104,6

2.3. Nezaposlenost u Tuzlanskom kantonu po općinama 2002 - juni 2008.

Općine	2002.	2006.	2007.	Juni 2008.	Indeksi		
					2007/2002.	2007/2006.	2008/2007.
Banovići	4.210	5.024	4.949	4.649	117,6	98,5	93,9
Čelić	1.335	2.039	2.479	2.333	185,7	121,5	94,1
Doboj- Istok	2.180	2.769	2.735	2.647	125,5	98,8	96,8
Gračanica	8.612	8.529	8.303	7.794	96,4	97,4	93,9
Gradačac	6.090	7.001	7.467	6.953	122,6	106,6	93,1
Kalesija	6.580	7.992	9.125	9.024	165,6	138,7	114,2
Kladanj	2.242	2.630	2.179	2.774	97,2	82,9	127,3
Lukavac	8.376	9.497	9.342	9.242	111,5	98,4	98,9
Sapna	1.734	2.062	2.834	2.721	163,4	137,4	96,0
Srebrenik	4.862	6.420	7.174	6.912	147,5	111,7	96,0
Teočak	1.399	1.591	1.855	1.786	132,6	116,6	96,3
Tuzla	14.673	18.801	19.035	17.839	137,5	101,2	93,7
Živinice	9.586	12.056	12.626	12.267	131,7	104,7	97,2
Ukupno TK-a	72.519	86.411	90.840	86.941	125,3	105,1	99,0

U toku 2008. godine prosječno se mjesečno u Kantonalnu službu za zapošljavanje prijavljivalo 1.698 osoba. Tako se u januaru 2008. godine prijavilo 2.491 osoba, u julu 2.109, u septembru 1.833 i u decembru 2.079 osoba.

Činjenica je, da je nažalost, u novembru 2008. godine, zbog uticaja svjetske ekonomske krize zaustavljen pozitivan trend pada broja nezaposlenih i rasta broja zaposlenih koji je postignut u toku 2008. godine u Tuzlanskom kantonu.

Od oktobra 2008. do početka marta 2009. godine ukupan broj nezaposlenih povećao se za 1.186 osoba i trenutno je u Tuzlanskom kantonu 86.619 osoba koje traže posao.

Nažalost, ovo je trend koji je prisutan u svim kantonima, pa je tako na primjer u istom periodu u Sarajevskom kantonu ukupan broj nezaposlenih povećan za 2.327, u Zeničko-Dobojskom za 2.050, u Unsko-Sanskom za 1.695, u HNK za 1.212 i Srednjobosanskom za 1.239 osoba.

Sa ovim povećanjem broja nezaposlenih vratili smo se na situaciju koju smo imali u ljeto 2008. godine, (juli 2008. 86.436 / juni 86.941 nezaposlena osoba).

Tokom novembra i decembra 2008. godine evidentno je i nešto slabije zapošljavanje. Tako je sa sa evidencije Kantonalne službe za zapošljavanje u toku novembra 2008. godine zaposleno 928 osoba, u decembru 706 osoba, u januaru 2009. godine zaposleno je 906 osoba, a u februaru ove godine 746 osoba.

Ohrabruju posebno posljednji zvanični podaci koji govore da je broj zaposlenih u februaru 2009. godine veći za 79 osobe u odnosu na januar 2009 .

U januaru 2009. godine u Tuzlanskom kantonu je, prema zvaničnim podacima, bilo ukupno 82.576 zaposlenih osoba.

Ako posmatramo ovaj period negativnih trendova (novembar i decembar 2008. godine, januar i februar 2009. godine) djelimični podaci ne daju pravi odraz stvarnog stanja ovog problema.

Naime, ukupan broj prijavljenih na evidenciju Kantonalne službe za zapošljavanje u ovom periodu je 8.228, ali je i ukupan broj brisanih sa evidencije po različitim osnovama 7.042. U ovom periodu po osnovu prekinutog radnog odnosa ukupno je prijavljeno 3.691, ali je u istom periodu sa evidencije Kantonalne službe zaposleno 3.286 lica.

3. Ekonomsko–finansijski pokazatelji poslovanja po Sektorima privrede TK-a

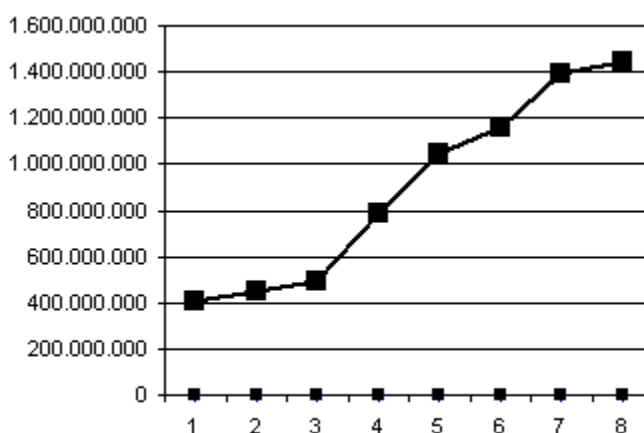
U analizi ekonomsko–finansijskih rezultata poslovanja pažnju ograničavamo na ključne kategorije poslovnog rezultata: ukupan prihod, dobit i gubitak po sektorima.

3.1. Vrijednost proizvodnje i usluga po sektorima za 2007 i 2008 .god.

R/br.	NAZIV GRANE	Ukupan prihod (KM)		Inde x (08 /07)	2007.		2008.	
		I-XII 2007	I-XII 2008		Dobitak (KM)	Gubitak (KM)	Dobitak (KM)	Gubitak (KM)
1	RUDARSTVO	291.885.657	302.938.193	1,04	10.431.919	19.516.425	7.073.276	25.040.069
2	ENERGETIKA	304.831.461	380.449.403	1,25	7.406.106	0	19.001.534	0
3	INDUSTRIJA	682.427.094	760.352.317	1,11	21.457.899	23.170.067	32.483.878	17.649.509
3,1	Hemijska industrija	328.052.558	397.398.173	1,21	9.387.243	15.035.893	12.356.017	13.203.517
3,2	Ind. gume i plastike	5.173.455	6.355.441	1,23	325.569	367.446	9.891	107.657
3,3	Metaloprerađivačka i elektro industrija	269.874.195	268.784.404	0,99	8.402.356	1.306.551	13.677.786	3.497.104
3,4	Ind.obuče i tekstila	30.040.276	29.839.227	0,99	729.940	2.330.184	480.992	615.086
3,5	Grafička industrija	10.700.498	12.862.241	1,20	33.717	297.590	66.189	78.104
3,6	Ind. građ. mat. i građev.	38.586.112	45.112.831	1,17	2.579.074	3.832.403	5.893.003	148.041
	UKUPNO:	1.279.144.212	1.443.739.913	1,13	39.295.924	42.686.492	58.558.688	42.689.578

Kako je vidljivo iz tabelarnog pregleda, privredna društva resorne oblasti za 2008. godinu ostvarila su ukupan prih od 1.574.121.661 KM. Ostvarena je dobiti od 15.869.110,00 KM. U odnosu na isto razdoblje prošle godine ukupan prihod je veći za 13%. U tabeli je prikazano poslovanje po sektorima i granama (ukupan prihod, dobit i gubitak) u 2008. godini, komparirano sa 2007. godinom.

R/br.	Godina	Ukupan prihod	
1	2001	409.866.700	
2	2002	446.754.703	1,09
3	2003	491.430.173	1,10
4	2004	788.333.760	1,60
5	2005	1.050.127.525	1,33
6	2006	1.154.671.964	1,09
7	2007	1.393.028.019	1,20
8	2008	1.574.121.661	1,13*

* izvršena korekcija sa ukupnim prihodom Fabrike cementa Lukavac

U industriji Tuzlanskog kantona u 2008. godini povećana je prosječna plaća za 12% i iznosi 546 KM.

3.2. Tabelarni prikaz prosječnih neto plaća

Naziv	2007.	2008.	Index 2008/2007.
1.RUDARSTVO	537	626	1,16
2.ENERGETIKA	1009	1569	1,55
3.INDUSTRIJA	490	546	1,12
3.1. HEMIJSKA INDUSTRIJA	600	591	0,98
3.2. INDUSTRIJA GUME I PLASTIKE	487	501	1,03
3.3. METALOPRERAĐIVAČKA I ELEKTRO INDUSTRIJA	474	540	1,14
3.4. INDUSTRIJA OBUĆE I TEKSTILA	355	393	1,11
3.5. GRAFIČKA INDUSTRIJA	470	521	1,11
3.6. INDUSTRIJA GRAĐEVINSKOG MATERIJALA I GRAĐEVINARSTVO	552	732	1,33
UKUPNO	678	914	1,35

Posmatrjući pokazatelje na ovakav način mogla bi se dobiti predstava da recesija nije bitno uticala na ukupno stanje privrede Tuzlanskog kantona. Ovo je odraz izuzetno dobrih efekata poslovanja privrednih subjekata u prva tri kvartala 2008. godine čiji su pozitivni efekti kompenzirali značajno pogoršanje u četvrtom kvartalu koje je nastavljeno u 2009. godini.

Kriza je zaustavila taj pozitivni trend i već osjetno djeluje na pogoršanje dostignutog stanja u pogledu očuvanja postignutog stepena uposlenosti, privrednog i ekonomskog razvoja. Njen udar je pogodio pojedine sektore tako da već dolazi do otpuštanja radnika zbog smanjenih narudžbi i smanjenja izvoza, ali i do znatnog usporavanja nivoa novog zapošljavanja u odnosu na prethodni period.

Takvu sliku pružaju i sumirani rezultati u metalnom sektoru, koji su obrađeni u navedenom tabelarnom prikazu, mada detaljno provedena anketa ukazuje na znažan uticaj efekata globalnog djelovanja krize.

Metalski kompleks je jedan od najvažnijih sektora u Tuzlankom kantonu, čije poslovanje ostavlja snažne direktne i indirektno posljedice po niz drugih industrija.

Treba istaknuti npr. visoko učešće ovog sektora u prerađivačkoj industriji, te proizvodnji sklopova i rezervnih dijelova za mašinsku, elektro i saobraćajnu industriju.

Anketa, provedena u januaru 2009. godine, je imala zadatak da ustanovi uticaj globalne krize na tržište, sudbinu zaposlenosti i visinu plata u metalnom sektoru Tuzlanskog kantona, te procjene menadžera o načinu djelovanja u suzbijanju uticaja krize i vremenu prestanka djelovanja krize.

Rezultati Analize su pokazali:

Otpuštanje radnika u metalnom sektoru je počelo u zadnjem kvartalu 2008. godine što je već učinila polovina od anketiranih kompanija. Već je otpušteno cca 5% zaposlenih, ali je efekat otpuštanja zapravo znatno veći s obzirom na to da je, istovremeno, prekinut trend povećanja zaposlenosti u ovom sektoru, koji je izražen sa 5-8% povećanja broja zaposlenih u zadnjih nekoliko godina do izbijanja krize.

Od 1.273 otpuštena radnika u Tuzlanskom kantonu u decembru prošle i januaru ove godine, njih 11,5% potiče iz metalnog sektora.

Shodno predviđanju o drastičnom reduciranju prodajnog tržišta i smanjenju obima poslovanja, sve kompanije najavljuju dalja smanjenje broja zaposlenih.

U prosjeku, kompanije će, prema optimističkim predviđanjima svojih menadžera, u toku 2009. godine smanjiti broj zaposlenih za 20%. Jedna trećina kompanija najavljuje i oštrije smanjenje broja radnih mjesta, čak do 30%. U pesimističnoj varijanti predviđanja nekih od menadžera se protežu čak i do 50% otpuštenih radnika.

U percepciji uticaja na ublažavanje krize menadžeri su podijeljeni. Dok je 50% anketiranih menadžera stava da se efekti krize mogu ublažiti vlastitim snagama drugih 50% menadžera očekuju pomoć države kao isključivog autoriteta za izvlačenje kompanija iz krize.

Slična situacija je i u sektoru bazne i hemijske industrije u kojoj su drastično reducirana domaća i izvozna tržišta, što neminovno povlači otežano poslovanje i u sektoru industrije nemetala, kao što su rudnici kamena i soli.

Sektor tekstila, kože, obuće i gume, već tradicionalno ima otežane uslove poslovanja, zbog niske cijene rada na modelu „lon" poslova. Efekti ekonomske krize su još više otežali održivost ove radnointenzivne djelatnosti koja traži posebne mjere za njeno ekonomsko preživljavanje.

Veliki problemi već su nastupili i u građevinarstvu i industriji građevinskih materijala, jer kreditna kriza otežava finansiranje izgradnje i smanjuje potražnju i cijene nekretnina, što posljedično smanjuje i potražnju za građevinskim materijalima. Poseban problem u građevinarstvu je veliki udio neprijavljenih radnika u ukupnom broju zaposlenih, tako da početna otpuštanja neće biti statistički evidentirana, što može stvoriti još nerealniju sliku stanja. Osim otpuštanja građevinara i metalnih radnika u zemlji, počela su i otpuštanja naših građevinara i metalaca u inozemstvu, posebno u Sloveniji gdje radi više hiljada bh-a radnika.

III - PRIJEDLOG MJERA IZ NADLEŽNOSTI VIJEĆA MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE

1. Povećati visinu osiguranih depozita na 50.000 KM
2. Povećanje likvidnosti banaka angažiranjem dodatnih slobodnih budžetskih sredstava.
3. Nastaviti kontinuiranu komunikaciju s udruženjem banaka vezano za mogućnost sniženja kamatnih stopa i eventualnu mogućnost plasmana sredstava u programe koji potiču dodatno zapošljavanje.
4. Usvojiti Zakon o trošarinama čijom se primjenom osiguravaju dodatna sredstva za budžete entiteta, vrše prilagodavanja s evropskim regulativama i osiguravaju balans oporezivanja s rješenjima koja se primjenjuju u regiji.
5. Implementirati zakonsko rješenje uvođenja posebne cestarine u iznosu 0,10 KM/L derivata nafte.
6. Ubrzati procese implementacije IPA projekata za 2007. i 2008. godinu, a posebno za 2009.godinu jer su u planiranim projektima IPA za 2009.godinu sadržani projekti potpore izgradnji infrastrukture i poticaja malim i srednjim preduzećima u iznosu od 40 miliona EUR-a.
7. Nastaviti saradnju s međunarodnim finansijskim institucijama, posebno sa Svjetskom bankom, vezano za ubrzanje realizacije već odobrenih projekata. Posebno intenzivirati započete pregovore po pojedinim aranžmanima i ubrzati realizaciju već odobrenih projekata.

8. Intenzivirati dijalog s EBRD-om, Evropskom investicijskom grupom (EIB i EIF) i grupom Svjetske banke (IBRD, EFC i MIGA) vezano za uključivanje u predloženi zajednički akcijski plan međunarodnih finansijskih institucija u davanju podrške bankarskim sistemima i pozajmljivanju u Centralnoj i Istočnoj Evropi.
9. Osigurati dodatnu potporu izvozu povećanjem garantnog fonda IGA-e, kao i podršku funkcionisanju garantnih fondova na nivou entiteta ili uspostavi garantnog fonda na nivou BiH.
10. Donijeti odluke o korištenju raspoloživih sredstava sukcesije prema dogovoru entiteta kako bi se osigurala sredstva za rješavanje obaveza na temelju unutrašnjeg duga, a planirana sredstva za socijalna davanja u entitetima koristila u skladu sa realno raspoloživim tekućim izvorima prihoda.
11. Poduzeti mjere kako bi se zaustavio rast učešća plaća u javnoj potrošnji.
12. Poslati preporuke entitetima za otklanjanje proceduralnih prepreka u vezi sa povlačenjem sredstava po odobrenim aranžmanima od strane međunarodnih finansijskih institucija.

IV - PROGRAM MJERA VLADE FEDERACIJE BIH

Vlada Federacije BiH, Savez Samostalnih Sindikata BiH i Udruženje poslodavaca Federacije BiH, u okviru Ekonomsko-socijalnog vijeća Federacije BiH, zajednički su prihvatili Program mjera za ublažavanje posljedica globalne ekonomske krize i Socijalni sporazum, koji predstavljaju zajednički odgovor socijalnih partnera i potpunu saglasnost o mjerama koje treba preduzeti sa ciljem da se ublaže udari na privredu u FBiH i otpočnu potrebne reforme naročito u socijalnom sektoru.

Program sadrži sljedeće mjere:

- na svim nivoima vlasti pri izradi budžeta za 2009. godinu, ukupne okvire budžeta planirati u skladu sa odlukama Fiskalnog vijeća BiH
- na svim nivoima vlasti pojačati mjere kontrole cijena životnih namirnica i energenata, izmjenom zakona i jačanjem kontrolnih funkcija
- u osiguranju robnih rezervi uključiti i vlade kantona
- smanjenje neformalnog sektora unapređenjem zakonske regulative i jačanjem kontrolnih funkcija
- usaglasiti i potpisati Socijalni sporazum 2009-2010. godina
- donijeti Zakon o reviziji i kontroli privatizacije
- u oblasti direktnih poreza pristupiti izmjenama zakona u pravcu smanjenja doprinosa i drugih fiskalnih i parafiskalnih opterećenja privrede (naknade za šume, vode, turizam i dr)
- u skladu sa Zakonom o razvojnoj banci Federacije BiH obezbijediti sredstva za povećanje temeljnog kapitala banke iz budžeta i drugih izvora i time osigurati finansijsku podršku firmama koje će biti pogođene ekonomskom krizom. Za ove namjene osigurat će se 100 miliona KM, a tražit će se podrška od međunarodnih institucija za povećanje investicija
- u 2009. godini putem Razvojne banke FBiH i komercijalnih banaka osigurati sredstva od najmanje 500 miliona KM, koja će se koristiti za nove kreditne linije privredi, uz kamatnu stopu ne veću od 6% i podsticaj privrednim subjektima, a naročito izvoznima

- U saradnji sa Agencijom za bankarstvo Federacije BiH omogućiti reprogram već planiranih kredita građanstvu i privredi u cilju podsticanja potrošnje
- intenzivirati aktivnosti na regulatornoj reformi tzv. giljotini propisa.

V - PROGRAM UBLAŽAVANJA POSLJEDICA GLOBALNE EKONOMSKE KRIZE VLADE TUZLANSKOG KANTONA

Vlada Tuzlanskog kantona svjesna svih posljedica koje su rezultat globalne ekonomske krize učinit će sve da maksimalno ublaži njeno djelovanje, što je u okviru njene nadležnosti, zakonskih i finansijskih mogućnosti.

Djelovanje u tom pravcu započelo je krajem 2008. godine kada je usvojen prvi paket mjera štednje koje podrazumijevaju smanjenje materijalnih troškova za 10%, obustavu nabavke putničkih automobila za sve budžetske korisnike, izuzev MUP-a i Kantonalne uprave za inspeksijske poslove, reduciranje naknada za rad službenika i namještenika u komisijama, i ograničenje troškova za prekovremeni rad. Samo ovim mjerama postignuto je smanjenje javne potrošnje iz Budžeta Tuzlanskog kantona za 2009. godinu za oko 5 miliona KM.

U prvom kvartalu ove godine Vlada Tuzlanskog kantona donijela je i Odluku o smanjenju osnovice za obračun plaća članovima Vlade Kantona.

Ipak, mora se imati u vidu, da je djelovanje Vlade Tuzlanskog kantona, treći nivo djelovanja, i da mjere koje povećavaju efikasnost ambijenta najviše zavise od mjera koje donose viši nivoi vlasti odnosno Vijeće ministara i Vlada Federacije BiH.

Svojim pozitivnim mjerama kroz zakonsku regulativu i mjerama štednje će doprinijeti ublažavanju krize i sanaciju njenih posljedica.

U skladu sa postavljenim ciljevima Vlada Tuzlanskog kantona će učiniti sve da vrati i unaprijedi sve one vrijednosti koje su nekada bile osnovne odrednice za prepoznavanje ovog regiona u pozitivnom smislu, u obrazovnom, ekonomskom, političkom, kulturnom i svakom drugom polju ljudske djelatnosti.

Iako su učinjeni značajni pomaci na sanaciji devastiranog stanja kao posljedica ratnih razaranja, socio–ekonomska slika Tuzlanskog kantona još uvijek je opterećena nizom problema strukturne naravi. U periodu 2003–2008. godina, privredni i ekonomski pokazatelji bilježili su stalan rast i povećanje upošljavanja. To je posebno bilo vidljivo u prošloj godini. Bio je zaustavljen trend rasta nezaposlenosti, primjenom različiti mjera i poticajima različitim investicionim programima.

Kriza koju sada imamo zahtijeva od Vlade Tuzlanskog kantona, da neposrednim angažovanjem i intervencijom pokuša svim mjerama osigurati postojeću uposlenost u svim privrednim društvima, prije svega u privrednim društvima prema kojima Vlada Kantona vrši nadzor i upravljanje.

Definisanje mjera

U definisanju mjera nema posebnih pravila, kako se to može vidjeti u programima različitih zemalja. Dok jedne zemlje primjenjuju restrikcije na potrošnju, druge traže način kako da povećaju tražnju.

Efikasan odgovor na negativan uticaj vlastite krize treba biti, prije svega, zasnovan na stalnoj analizi vlastite situacije i predloženih mjera, odnosno vlastitih mogućnosti u okviru kojih se mjere intervencije mogu provesti. Pri definisanju Prijedloga mjera za ublažavanje negativnih efekata svjetske ekonomske krize na privredu Tuzlanskog kantona, osnovni princip je da mjere budu:

- konkretne

- sa jasnim postavljenim ciljem
- sa brzim dejstvom i
- provodive.

Mjere obuhvataju sve segmente privrede i društva, s tim da treba voditi računa da se suštinski ne naruši tržišni koncept privređivanja kao osnove ekonomskog sistema.

Kombiniranim mjerama se postižu najbolji efekti. U domenu državnih organa odnosno kantona, predviđene su restriktivne, a u domenu privrede podsticajne mjere. Restriktivne mjere u domenu javne potrošnje bit će fokusirane na smanjenje svih troškova u 2009. godini (određenih primanja, kancelarijskog materijala, troškova nabavke i održavanja vozila, racionalizacije zapošljavanja u administraciji uz poboljšanje efikasnosti rada, neprioritetnih ulaganja i sl.).

U domenu privrede akcenat je dat mjerama za poboljšanje:

- likvidnosti
- razvoja i dodatnog zapošljavanja
- povećanje domaće tražnje kroz javne investicije
- realizaciji investicija putem Razvojne banke FBiH i Razvojnog Programa FBiH
- investicija u rudarski i elektroenergetski sektor
- investicije u saobraćajnu i ostalu infrastrukturu
- poticaj inovativnih kapaciteta, naročito mikro, malih i srednjih

Time će se značajno uposliti proizvodni kapaciteti i radna snaga u mnogim preduzećima.

Efekti preduzetih mjera treba da obezbijede kontinuitet u rastu bruto domaćeg proizvoda, a to znači i rast prihoda stanovništva.

Do izražaja treba da dođe i socijalni karakter države. U skladu sa stvarnim mogućnostima, odnosno, potrebno je obezbijediti da najugroženiji slojevi stanovništva budu zaštićeni najmanje u mjeri u kojoj su to i sada.

Nakon sveobuhvatne rasprave sa privrednicima većine industrijskih sektora organima i stručnim tijelima Privredne komore Tuzlanskog kantona, udruženja samostalnih granskih sindikata, Ekonomsko-socijalnog vijeća Tuzlanskog kantona, te na bazi prijedloga resornih ministarstava i kantonalne Vlade, razrađenim prema nivoima nadležnosti izdvajaju se sljedeći prioritetni ciljevi, za sinergijsko djelovanje:

1. Održati postojeći nivo industrijske proizvodnje i zaposlenosti

2. Održati kontinuitet investicione aktivnosti u Tuzlanskom kantonu

3. Racionalnim upravljanjem Budžeta osigurati nesmetano izvršavanje svih funkcionalnih nadležnosti kantona

1. ODRŽANJE POSTOJEĆEG NIVOVA INDUSTRIJSKE PROIZVODNJE I ZAPOSLENOSTI

1.1. Intervencije javnim preduzećima i privrednim društvima prema kojima Vlada Tuzlanskog kantona vrši nadzor i upravljanje

Na osnovu potpunog uvida u stanje pojedinih privrednih društava, a prema urađenoj „Analizi stanja i prijedloga neophodnih mjera za ublažavanje posljedica privredne i ekonomske krize privrednih društava prema kojima Vlada Tuzlanskog kantona vrši upravljanje” neophodna sredstva za povećanje tehničke i finansijske pouzdanosti za 2009 godinu su:

1. Rudnik soli Tušanj	1.500.000 KM
2. Livnica čelika Tuzla	500.000
3. Tvornica transportnih uređaja Tuzla	500.000
4. Fabrika obuće „Aida” Tuzla	1.000.000
5. Elektromontaža Tuzla	100.000
6. Rudnik krečnjaka Vijenac –Lukavac	500.000
7. Koksno hemijski kombinat Lukavac	300.000
Ukupno :	4.400.000 KM

Za uvezivanje radnog staža radnicima koji u 2009. godini ispunjavaju uslove za penzionisanje i uvezivanje preuzetih obaveza za radnike KHK potrebno je 2.600.000 KM. Prema navedenom ukupna potrebna sredstva za ove namjene iznose 7.000.000 KM. Izvor sredstava za ovu vrstu mjera su iz Budžeta Tuzlanskog kantona i sredstava iz očekivane privatizacije i kredita Razvojne banke F BiH. Opravdanost predložene finansijske pomoći navedenim privrednim subjektima, ogleda se u osnovnom cilju, a to je stvaranje tehničke i tehnološke pouzdanosti u vršenju djelatnosti ovih društava, kroz čiji rad se obezbjeđuje :

- osiguranje uposlenosti oko 1880 radnika
- trajno rješavanje oko 300 radnika KHK sa spajanjem radnog staža koji su u procesu restrukturiranja ostali ne raspoređeni
- trajno rješavanje 130 radnika i njihovo penzionisanje
- izgradnju sonovoda dužine 12 km za potrebe Rudnika soli Tušanj za osiguranje isporuke slane vode
- redovnu isplatu plata radnicima
- izmirenje poreza i doprinosa po osnovu isplaćenih ličnih dohodaka,
- stvaranje bolje pregovaračke pozicije za privatizaciju
- podrška izvoznim programima i
- osiguranje potrebnih djelatnosti za neophodne usluge razvoja rudarskog i energetskog sektora.

1.2. Poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda

Kao što je poznato Tuzlanski kanton je najmnogoljudniji kanton u Federaciji BiH i posjeduje realne pretpostavke za razvoj primarne poljoprivredne proizvodnje i prehrambene industrije, intenzivniji razvoj drvne industrije na bazi prirodnih šumskih resursa, rješavanje pitanja vodosnabdijevanja, zaštite akumulacija od zagađenja u cilju razvoja turizma, kao i druge pretpostavke bitnih za veće upošljavanje.

U uslovima globalne svjetske krize, nejefikasnija su ona rješenja koja nude vlastite resurse, kakav je upravo resor poljoprivrede.

Razvoj poljoprivredne proizvodnje treba bazirati na prirodnim resursima uz stvaranje pretpostavki za realizaciju Strategije razvoja poljoprivrede na nivou Kantona.

U 2008. godini iz Budžeta Tuzlanskog kantona primarna poljoprivredna proizvodnja je podržana sa 10.216.402,33 KM čime je povećana konkurentnost domaćih proizvođača i stvarani povoljniji uslovi na tržištu.

Uprkos značajnom smanjenju prihoda primarna poljoprivredna proizvodnja će biti u značajnoj mjeri podržana i u 2009. godinu. U Budžetu Tuzlanskog kantona za ove je namjene planirano 9.000.000,00 KM. Sredstva će biti usmjerena direktno u primarnu poljoprivrednu proizvodnju, subvenciju kamata na kredite i kapitalne investicije u prehrambenoj industriji. Time će se povećati obim primarne poljoprivredne proizvodnje po svim vrstama i povećati sirovinska osnova za prehrambenu industriju, čime će se stvoriti pretpostavke za ublažavanje ekonomske krize i smanjenje socijalnog pritiska.

Budžetom Tuzlanskog kantona za 2009. godinu je planirano i pola miliona KM za subvencije privrednim subjektima iz drvne industrije, sa ciljem zadržanja nivoa zaposlenosti, te obezbjeđenja podsticaja za izvoz u cilju konkurentnosti naših privrednih subjekata.

1.3. Poduzetništvo i obrt

U cilju sagledavanja trenutne situacije u oblasti poduzetništva (MSP-a i obrta) u Tuzlanskom kantonu je urađeno ispitivanje pravnih subjekata putem anketa.

Anketa je sadržavala sljedeća pitanja:

- plasman i naplata proizvoda/ usluga; nedostatak obrtnih sredstava; servisiranje preuzetih kreditnih sredstava; podmirivanje poreskih obaveza i doprinosa
- da li je smanjen obim poslovanja; da li smanjuju broj uposlenih; kakav razvoj događaja predviđaju u narednom periodu
- koje su sugestije i prijedlozi u cilju ublažavanja posljedica nastale ekonomske krize?

Anketa je pokazala da u oblasti poduzetništva i obrta još uvijek nije došlo do drastičnog broja otpuštanja, ali zabrinjava pad proizvodnje i usluga, kao i smanjenje narudžbi koje je sasvim evidentno na području Tuzlanskog kantona.

Pristup kreditnim sredstvima je otežan, čak i onim privrednim društvima koja su dobro poslovala tokom ranijeg perioda. Mnogi privredni subjekti su opterećeni hipotekama, a kamatne stope su čak i u porastu.

Generalni zaključak je da su poduzetnici prilično pesimistični u pogledu ekonomskih kretanja u narednom periodu.

Uprkos ograničenjima u Budžetu za 2009. godinu podrška poduzetništvo će biti nastavljena. Iskustva iz ranijeg perioda su sasvim jasno pokazala da subvencije kamata na kreditna sredstva daju dobre rezultate u smislu povećanja uposlenosti, kao i jačanja tehničko-tehnološke opremljenosti privrednih društava, čineći ih tako i znatno konkurentnijim.

Takvu dobru praksu treba nastaviti i razvijati.

2. ODRŽATI KONTINUITET INVESTICIONE AKTIVNOSTI U TUZLANSKOM KANTONU

U cilju obezbjeđenja sredstava za pokretanje investicionog ciklusa realizacijom programa javnih investicija potrebno je izvršiti preraspodjelu budžetskih rashoda i aktivirati realizaciju odobrenih Projekata Direkcije cesta Tuzla, kako bi se dala određena potpora angažovanja građevinske operative i građevinarstva.

Uporedo sa primjenom kratkoročnih mjera za ublažavanje posljedica ekonomske krize, neophodna je odlučna aktivnost Vlade Federacije BiH na pokretanju investicionih ciklusa kroz realizaciju velikih razvojnih projekata kao što su investicije u sektoru rudarstva i energetike, saobraćajnoj infrastrukturi, istražnim radovima, koncesijama, poslovnim i industrijskim zonama, građevinskoj operativi na povećanju racionalizacije grijanja putem toplifikacije javnog i privatnog stambenog fonda i slično.

3. RACIONALNIM UPRAVLJANJEM BUDŽETA OSIGURATI NESMETANO IZVRŠAVANJE SVIH FUNKCIONALNIH NADLEŽNOSTI KANTONA

3.1. Sektor boračke i invalidske zaštite

Uz sve napore i objektivne teškoće koje se očekuju u uslovima ekonomske krize, Vlada će učiniti sve, da se problemi boraca rješavaju izvan oblasti socijalne politike u skladu sa zakonskom regulativom, tj. da se boračko–invalidska zaštita tretira kao obavezna aktivnost prema zaslužnim građanima prema kojima država treba da ima poseban odnos.

3.2. Sektor socijalne zaštite

Globalna kriza je uticala da dođe do povećanja broja nezaposlenih na području našeg kantona. U mjesecu oktobru 2008. godine na evidenciji JU Službe za zapošljavanje Tuzlanskog kantona, evidentirano je 85.433 lica koja traže posao, dok je u februaru evidentirano 86.619 lica. Broj prijavljenih na evidenciji nezaposlenih po prestanku radnog odnosa u periodu oktobar 2008–februar 2009. godine je 5.426, dok je u istom periodu sa evidencije zaposleno 4.423 lica.

S obzirom na ove pokazatelje od izuzetne važnosti za borbu protiv siromaštva je politika zapošljavanja i zaštite od nezaposlenosti, posebno kada se očekuje povećanje broja lica koja pomoć traže od centara za socijalni rad.

Prilikom planiranja Budžeta za 2009. godinu oblasti socijalne zaštite je posvećena posebna pažnja. U cilju prevazilaženja posljedica globalne krize u okviru socijalne zaštite potrebno je objektivizirati potrebe i pratiti stanje u ovom sektoru. Za to je izuzetno važna kvalitetna analiza stvarnih potreba korisnika socijalne pomoći i insitucija koje pružaju podršku i pomoć najugroženijima.

3.3. Povratak izbjeglih i raseljenih osoba

U realizaciji ovog strateškog cilja bit će nastavljena finansijska podrška povratku na području Tuzlanskog kantona i Republike Srpske. Neophodan je kontinuiran rad na osiguranju preduslova za održiv povratak izbjeglih, prognanih i raseljenih lica, sa materijalnom, ekonomskom i finansijskom potporom, kojom će se omogućiti normalan život i zadovoljenje osnovnih društvenih potreba povratnika (zapošljavanje, školovanje, socijalna i zdravstvena zaštita).

3.4. Obrazovanje, nauka, kultura i sport

Kako će recesija i svjetska globalna kriza imati posljedice koja će se osjetiti duži niz godina borba protiv ove krize može biti najefikasnija podizanjem nivoa obrazovanja kao kapitalnog ulaganje u najprofitabilniju granu razvoja tj. ulaganje u ljude, u znanje i nauku čime se stvaraju osnovne pretpostavke za brži ukupan razvoj i napredak Tuzlanskog

kantona. To ćemo postići osiguranjem svih uslova za nesmetano funkcionisanje svih segmenata obrazovnog sistema Tuzlanskog kantona.

Univerzitet u Tuzli, centar je visokog obrazovanja i naučnog rada ne samo Tuzlanskog kantona nego i šire. Univerzitet u Tuzli je duboko zakoračio u reformske promjene kako u organizacionom tako i u edukativnom smislu. Smatramo da mu treba pružiti punu podršku u daljem razvoju kako u cilju zadovoljenja potreba obrazovanja mladih tako i zadovoljenja potreba razvoja ove regije. Neophodno je da se zadrži dostignuti nivo ulaganja u naučno-istraživački rad, a koji je na Univerzitetu u Tuzli u prošloj godini značajno povećan.

Vlada izražava punu spremnost, da i u uslovima globalne krize, nastavi podršku razvoju kulture, fizičke kulture i sporta.

3.5. Sigurnost

U uslovima globalne ekonomske krize posebno je važno osigurati visok nivo sigurnosti u Tuzlanskom kantonu, punu pravnu, ličnu i imovinsku sigurnost svih građana i drugih pravnih lica. U tom cilju obezbijedit će se u skladu sa utvrđenim prioritetima:

- dalja profesionalizacija policije
- unapređenje materijalno-tehničke opremljenosti policije

Takođe je potrebno obezbijediti punu parlamentarnu kontrolu rada MUP-a i policije. Posebno je važno povesti više kontrole u okviru borbe protiv svih oblika nasilničkog ponašanja, rasturanja i upotrebe droge i drugih opojnih sredstava, prostitucije, pornografije i trgovine ljudima.

VI - ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PRIJEDLOG MJERA

Na osnovu stvarnih sagledavanja i prema indikatorima ekonomsko-socijalnih kretanja u 2008. i prvom kvartalu 2009. godine može se konstatovati da je Tuzlanski kanton u značajnoj mjeri pogođen globalnom recesijom.

Manifestacija globalne recesije posebno se iskazuje u značajnom smanjenju budžetskog priliva na svim nivoima, što onemogućava servisiranje planom predviđenih tekućih obaveza i realizacije postavljenih razvojnih ciljeva.

Dosadašnji pokazatelji ukazuju na potrebu revidiranja projiciranih prihoda, što će predstavljati osnovu za procjenu ostvarenja prihoda do kraja 2009. godine.

U rebalansiranom budžetu je potrebno osigurati jaču intervenciju budžetske potpore kao mogućeg antirecesionog djelovanja i ublažavanja ili u najgorem slučaju bar zadržati nivo plairanih sredstav za poticaje privredi.

Na osnovu prikupljenih zahtjeva za finansijsku podršku privrednim subjektima pogođenim recesijom u Tuzlanskom kantonu, u vidu kreditnih sredstava putem Razvojne banke osigurati minimalni iznos od 30 miliona KM pod povoljnim uslovima grejs perioda i visine kamatne stope.

Insistirati na opravdanom zahtjevu da Razvojna banka FBIH osnuje svoju ekspozituru u Tuzlanskom kantonu, u cilju lakše komunikacije i servisiranja podnesenih zahtjeva.

Među prvim mjerama Vlade Tuzlanskog kantona treba biti uvezivanje radnog staža radnicima koji su stekli uslove za penziju, izmirenje obaveza u privrednim subjektima po kojima ovlaštenja upravljanja vrši Vlada Kantona. Za ostale radnike nastaviti na razradi Modela koga će ponuditi Stručni tim Federalne Vlade do kraja godine.

Resorna Ministarstva i Kantonalna agencija za privatizaciju trebaju stvoriti uslove za privatizaciju neprivatiziranih privrednih subjekata, i okončanja stečajnih postupaka, čija

prikupljena sredstva mogu biti najveći izvor finasijske podrške za osiguranje nedostajućih sredstava za privredne aktivnosti i zapošljavanje.

Kriza koju sada imamo je dobrim dijelom generirana i nerealnom emisijom prava, posebno u oblasti socijalne zaštite.

Bankarski sistem treba problemu krize dati veći značaj u svojoj poslovnoj politici i na toj osnovi obezbijediti svoj doprinos bržem razvoju proizvodnje i većem stepenu zapošljavanja.

VII - KVALITET I KARAKTER MJERA

Prostor mogućeg djelovanja ekonomske politike u kratkom roku izuzetno je ograničen zbog smanjenja budžetskih prihoda u drugoj polovini 2008. godine čija snažnija tendencija se nastavlja i u 2009. godini.

Važni principi korišteni pri oblikovanja kratkoročnih mjera ekonomske politike su:

- mjere ne smiju prouzrokovati porast budžetskog deficita
- mjerama treba olakšati finasijsku poziciju privatnog sektora
- mjere moraju biti usmjerene na očuvanje postojećih i otvaranje novih radnih mjesta
- mjere moraju biti socijalno pravedne, a teret krize i fiskalne konsolidacije ravnomjerno raspodijeljen između svih društvenih grupa
- mjere trebaju biti usklađene sa dugoročno razvojnim dokumentima usvojenim od strane Vlade i Skupštine Tuzlanskog kantona (prostorni plan, razvojne strategije i sl).
- mjere, odnosno njihova implementacija i efekti, moraju biti kontinuirano praćeni i dinamički usklađivani novonastalom situacijom koja može biti uzrokovana do sada ne poznatim aspektima krize.

Polazište:

- kriza će biti dublja i dugotrajnija nego što se to ranije predviđalo,
- projekcija prihoda u Budžetu TK-a i za 2009. godinu je manja zbog nastale recesije,
- planirana javna potrošnja u budžetu za 2009. godinu je teško ostvariva iz gore navedenih razloga.

VIII - PRIJEDLOG MJERA

1. Nastaviti sa dosljednom primjenom Prvog paketa mjera štednje za 2009. godinu, koji je Vlada Tuzlanskog kantona usvojila u decembru 2008. godine.
2. Ministarstvo finansija će u skladu sa analizom ostvarenja prihoda, a po potrebi, predlagati smanjenje utroška sredstava po odobrenim finasijskim planovima. Ministarstvo finansija će u saradnji sa ostalim ministarstvima i drugim budžetskim korisnicima podnositi Vladi mjesečne i kvartalne izvještaje o ostvarenim uštedama.
3. Kantonalna uprava za inspeksijske poslove će izraditi operativne Planove rada inspeksijskih i drugih kontrolnih organa u novonastalim okolnostima, sa posebnim akcentom na kontrolu rada „nacno“, naplate budžetskih prihoda i kontrolu kvaliteta uvozne robe, uz obavezno mjesečno izvještavanje Vlade Tuzlanskog kantona.

4. Resorna Ministarstva će od nadležnih organa privrednih društava, u kojima prava po osnovu državnog kapitala vrši Vlada Kantona, tražiti programe mjera:
  - tehničke i finansijske konsolidacije sa akcentom na smanjenje svih troškova poslovanja i podizanje kvaliteta poslovne i finansijske pozicije društva,
  - poboljšati ekonomičnost svih materijalnih troškova, angažovanja zaposlenih na određeno vrijeme i po ugovoru o djelu, te ostalih troškova koji nisu direktno vezani za djelatnost.
5. Od Federalne Vlade zahtijevati intenziviranje aktivnosti na realizaciji investicija u energetsom sektoru, javnih radova i infrastrukturnih projekata, što će za rezultat imati povećanje domaće potražnje i rast zaposlenosti, a samim tim i ekonomski rast.
6. Inicirati izmjene zakonskih propisa kojim bi se obezbijedilo olakšano finansiranje izvozno orijentisanim preduzećima, zbog produženog ciklusa naplate kako bi se podstakla njihova konkurentnost na međunarodnim tržištima.
7. Finansijski podržati razvojne projekte privrednih društava, sa osiguranim tržištem, u cilju osiguranja kontinuiteta tekućeg i razvojnog poslovanja.
8. Omogućiti reprogramiranje dugova privrednih subjekata prema Budžetu Tuzlanskog kantona gdje god za to postoje zakonske mogućnosti i opravdani razlozi.
9. Poboljšati i pojednostaviti uslove i kriterije kreditiranja za tekuća i investiciona ulaganja putem poslovnih i razvojnih banaka u dijelu u kojem nadležnosti ima Vlada Tuzlanskog kantona.
10. Zahtijevati ažurniji rad stečajnih sudija i stečajnih upravnika u cilju skraćenje procesa vođenja stečajnih postupaka sa ciljem stavljanja stečajne mase u aktivan odnos izmirenja obaveza prema Zakonu o stečaju u kojima se nalazi značan kapital koji se može staviti u funkcionalnije aktivnosti.
11. Podsticati restrukturiranje sektora energetike i rudarstva
12. Podsticati ekonomsku valorizaciju prirodnih resursa, kroz davanje koncesija na duži period i usmjeravanje naplaćene naknade za koncesije i unapređenje lokalne komunalne infrastrukture
13. U saradnji sa jedinicama lokalne samouprave ući u razradu sistema efikasnog upravljanja komunalnim sektorom privrede na principu tržišnih uslova i postavljanjem sposobnog menadžmenta koji će obezbijediti razvoj i dobit kao izvorni prihod budžeta općina i kantona.
14. Da lokalne zajednice preuzmu odgovornost za stanje i razvoj privrednih kapaciteta koji su iz njihove nadležnosti.
15. Pooštriti kontrole kvaliteta pri uvozu proizvoda uz strogu primjenu tehničkih propisa, te intenzivirati aktivnosti na usklađivanju tehničkih propisa u BIH sa direktivama EU, a koje su u nadležnosti kantonalnih vlasti.
16. Promovisati i podržavati potrošnju i korištenje domaćih roba i usluga.

17. Usvojiti Strategiju zapošljavanja Tuzlanskog kantona, uvažavajući aktuelno stanje i uticaj ekonomske krize.
18. Kontinuirano provoditi Socijalni programa zbrinjavanja radnika koji ostaju bez posla u skladu sa Zakonom i materijalnim mogućnostima Budžeta.
19. Povećati angažovanost na kandidiranju Projekata za dobijanje bespovratnih sredstava od IPA fondova.
20. Razmotriti mogućnost kreditnog zaduženja Vlade TK-a namijenjenog za finasiranje projekata u oblasti putne infrastrukture, kao što je rekonstrukcija regionalnih puteva i saobraćajnica od kantonalnog značaja.
21. Inicirati donošenje Zakona kojim će se obezbijediti stimulatívni uslovi davanja na korištenje objekata u vlasništvu Države i općina privrednicima i poduzetnicima.
22. Podržavati naučnoistraživački rad i uvođenje novih tehnologija koje su u funkciji privrednog razvoja Kantona.
23. Sve aktivnosti provoditi u skladu sa standardima i direktivama EU u oblasti prostornog uređenja i zaštite okoline.
24. Jačati povjerenja u institucije zakonodavne, sudske i izvršne vlasti.

IX - MONITORING PROVOĐENJA PROGRAMA MJERA ZA UBLAŽAVANJE EFEKATA GLOBALNE RECESIJE NA PRIVREDNO I EKONOMSKO STANJE TUZLANSKOG KANTONA

Monitoring provođenja Programa mjera Vlade Tuzlanskog kantona za ublažavanje efekata globalne recesije na privredno i ekonomsko stanje Tuzlanskog kantona trebao bi biti obavezan i obavljati se u skladu s najboljim praksama EU. Monitoring uključuje redovne provjere stanja, pravovremene i efikasne provjere provedbe programa, projekata, mjera u funkciji ostvarivanja utvrđenih ciljeva i vizije.

Način na koji će se obavljati monitoring determiniran je prirodom i sadržajem postavljenih i utvrđenih ciljeva, mjera, programa i projekata, čiju je realizaciju potrebno pratiti kako bi se moglo korektivnim mjerama i akcijama intervenirati u pravcu postizanja utvrđene vizije.

Uloga implementatora navedenog Monitoringa mora biti povjerena nosiocima iste kako je elaborirano Programom mjera, odnosno Vladi Tuzlanskog kantona, Ekonomsko–socijalnom vijeću Tuzlanskog kantona o resornim ministarstvima i upravama Tuzlanskog kantona.

Organ ili tijelo za monitoring i implementaciju osigurat će praćenje svih programa, projekata, mjera, ciljeva, kao i pravovremeno i potpuno informisanje Vlade, poslovne, akademske, civilne i političke zajednice. Tijela će osigurati tri tipa monitoringa i to:

- monitoring aktivnosti i rezultata,
- monitoring napretka u upravljanju i
- monitoring operativnog okruženja.

Resorno ministarstvo, odnosno ministarstva, osigurat će adekvatan plan praćenja i evaluacije ostvarivanja politike, vizije, ciljeva, programa i projekata, za ublažavanje recesije i mogućnost korištenja kao moguće šanse za realizaciju gdje se iskažu komparativne prednosti.

Vlada Tuzlanskog kantona će zahtijevati i vršiti:

- redovne provjere stanja, ublažavanja pa i mogućeg napredovanja,
- redovne provjere implementacije, ostvarivanja ili dostizanja vizije i ciljeva,
- analizu efekata implementacije dokumenta na kvalitet života, okoliš i druge aspekte života i rada na području TK-a,
- međusobnu ovisnost i potrebnu usklađenost razvoja pojedinih industrijskih sektora i nužnu intervenciju.

Monitoring će se sastojati od sljedećih aktivnosti:

- monitoringa aktivnosti, rezultata i efekata,
- monitoringa progressa u upravljanju.

Monitoring aktivnosti, rezultata i učinaka vršit će se na kombinovanoj kvantitativno/kvalitativnoj osnovi. Indikatori efekata mogu se sistematizirati kao specifični i kao opći.

Indikatori, kao što im i samo ime kaže, indiciraju i upućuju na rezultate i efekte onoga što je realizirano, omogućavaju komparaciju sa onim što se očekivalo, te na temelju toga definiranje i poduzimanje korektivnih mjera.

Mnogi indikatori će se preuzimati iz službene statistike.

U prijedlogu može biti i uspostava jednog broja indikatora koje ne prati službena statistika, kao i korištenje upotrebe indikatora koje prate druge institucije i organizacije (ministarstva) javne institucije, Privredna komora, Obrtnička komora, Zavod za programiranje razvoja Federacije BiH, Direkcija za ekonomsko planiranje BiH, Savez poslodavaca, ankete, intervjui i drugi.

Pretpostavke :

- kvalitetna i pouzdana statističko– dokumentaciona osnova
- posvećenost ostvarivanju Razvojne politike u Federaciji BiH i Strategije razvoja Tuzlanskog kantona 2008 – 2013. godine.

Realizacija svega navedenog traži jedinstvo na svim nivoima i ravnomjerno podnošenja tereta krize. Usvojene mjere su izazov za dokazane i sposobne kadrove, a zahtijevaju prevazilaženje svakog oblika ekonomske demagogije.

BOSNA I HERCEGOVINA
Federacija Bosne i Hercegovine
TUZLANSKI KANTON
VLADA

PREMIJER KANTONA
mr. sc. Enes Mujić

Broj :
Tuzla, 30.04.2009. godine

SADRŽAJ

I - Uvod	2
II- Ekonomsko-socijalni indikatori u BiH i FBiH u 2008. i prvom kvartalu 2009	2
1. Analiza kretanja najznačajnijih indikatora ekonomsko-finansijskog stanja u BiH i F BiH.....	3
2. Analiza kretanja najznačajnijih indikatora ek-fin. stanja Tuzlanskog kantona u 2007. i 2008. godini.....	4
3. Ekonomsko-finansijski pokazatelji poslovanja po Sektorima privrede Tuzlanskog kantona.....	7
III- Prijedlog mjera iz nadležnosti Vijeća ministara BiH	9
IV- Program mjera Vlade FBiH	10
V-Program ublažavanja posljedica globalne ekonomske krize Vlade TK	11
1. Održanje postojećeg nivoa industrijske proizvodnje i zaposlenosti.....	13
1.1. Intervencije javnim preduzećima i privrednim društvima u kojima Vlada vrši nadzor i upravljanje	
1.2. Poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda.....	13
1.3. Poduzetništvo i obrt.....	14
2. Održavanje kontinuiteta investicione aktivnosti u Tuzlanskom kantonu.....	14
3. Racionalno upravljanje Budžetom.....	15
3.1. Sektor boračke i invalidske zaštite	
3.2. Sektor socijalne zaštite	
3.3. Povratak izbjeglih i raseljenih osoba	
3.4. Obrazovanje, nauka, kultura i sport.....	15
3.5. Sigurnost.....	16
VI- Zaključna razmatranja i prijedlog mjera	16
VII – Kvalitet i karakter mjera	17
VIII– Prijedlog mjera	17
IX – Monitoring provođenja mjera Vlade Tuzlanskog kantona	19